

Григорій ПЕРЕПЕЛИЦЯ,
*директор Інституту зовнішньої політики
Дипломатичної академії при Міністерстві закордонних справ України*

ПІДСУМКИ БУХАРЕСТСЬКОГО САМІТУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОТРИМАННЯ ПДЧ ДЛЯ УКРАЇНИ

Останнім часом дискусія щодо вибору найбільш прийнятної моделі забезпечення національної безпеки України дедалі більше зміщується від нейтрального та позаблокового статусу в бік пошуку альтернативи членству в НАТО на європейському векторі. Зрозуміло, що нейтральний та позаблоковий статус розглядається проросійськими та лівими політичними силами в якості певного бар'єру на шляху України до НАТО. Нейтральний статус, очевидно, давав би формальні підстави ізолювати Україну від найбільш дієвої системи колективної безпеки. Проте з розгортанням дискусії навколо нейтралітету України ставало очевидним, що ніяких гарантій безпеки цей статус нашій країні дати не може.

Відтак на зміну тезі про нейтральний статус у противників членства України в НАТО знайшлася інша теза. Суть її зводиться до того, що безпека країни може бути забезпечена і без НАТО, шляхом підключення до системи європейської безпеки, яку уособлює собою Європейський Союз. Іншими словами, немає потреби вступати в НАТО, тому що парасолькою безпеки для України може бути Європейський Союз.

Але тут постає питання: чи реально в короткотерміновій чи середньотерміновій перспективі отримати для України членство в ЄС, а також чи здатний Євросоюз надати відповідні гарантії безпеки для нашої країни? Акцентуючи увагу на перспективах розширення Європейського Союзу, говорять про низку переваг, які країна отримає, в тому числі і в сфері безпеки, долучившись до такого розширення. До такого позитивного ефекту вони відносять:

сама перспектива приєднання до ЄС вселяє віру суспільства в краще майбутнє і тим самим робить країну більш безпечною;

перспектива членства змушує країну долучатися до європейського законодавства і гармонізувати відносини з ЄС, наближаючись до його

стандартів, що також робить країну більш стабільною і безпечною; ЄС надає значну технічну і фінансову допомогу країні, яка має перспективу членства.

Тепер постає питання, яким чином ці три позитивні ефекти стосуються України? Жодним! Європейський Союз не надає жодної перспективи для України на членство в цій організації навіть у віддаленому майбутньому. Всі наші зобов'язання реалізовувати наш євроінтеграційний курс є односторонніми. Це наша власна ініціатива. ЄС схвально ставиться до цієї ініціативи, але підтримувати її не збирається. На фінансову і технічну допомогу, яку отримували країни-кандидати на членство в ЄС, Україні немає підстав розраховувати.

Інше питання полягає в тому, чи здатний ЄС впоратися з тими загрозами, які є актуальними для національної безпеки України? Як показують події останніх років, для України найбільш злободенними є традиційні загрози, так звані „жорсткі” загрози. А саме: загроза втрати державного суверенітету, територіальної цілісності, недоторканності кордонів та незалежності країни. ЄС, навпаки, орієнтує свою спільну безпекову та оборонну політику на нейтралізацію „м'яких” загроз. Чому? По-перше, майже всі країни ЄС, за винятком кількох нейтральних, знаходяться під безпековою парасолькою НАТО, яка надійно захищає їх від „жорстких” загроз. По-друге, ЄС не має відповідних структур і ресурсів для забезпечення такої твердої безпеки.

Відтак ми очікуємо від ЄС таких гарантій безпеки, яких він Україні дати не спроможний. А те, що він може нам дати в плані боротьби з нелегальною міграцією, нерозповсюдженням зброї масового знищення, урегулюванні конфліктів, Україна й сама до великої міри спроможна зробити. Внесок України у зміцнення міжнародної безпеки не менший від провідних країн Європейського Союзу. Підтримка міжнародного миру та безпеки шляхом подальшої участі у міжнародній миротворчій діяльності, багатосторонніх заходах з протидії розповсюдженню зброї масового ураження, тероризму, транснаціональній організованій злочинності, торгівлі людьми, незаконному обігу наркотиків та іншим глобальним викликам міжнародній безпеці є одним з пріоритетних напрямів зовнішньополітичного курсу нашої держави.

Участь українських миротворчих контингентів (УМК) та українського миротворчого персоналу (УМП) в міжнародних миротворчих операціях під проводом НАТО є важливою складовою миротворчої діяльності України та реалізації її євроатлантичного курсу.

Україна є єдиною країною-партнером Альянсу, яка бере участь у всіх миротворчих операціях під проводом НАТО: КФОР в Косово, „Активні зусилля” у Середземному морі, Міжнародних силах сприяння безпеці в Афганістані, Тренувальній місії в Іраку. На прохання Альянсу Україна надавала авіатранспортну підтримку миротворчій операції Африканського Союзу в Дарфурі (Судан).

Україна активно долучається до багатосторонніх зусиль, спрямованих на зміцнення загальносвітової безпеки та стабільності, удосконалює систему експортного контролю, сумлінно виконує зобов'язання учасника міжнародних режимів контролю.

Україна, зокрема, приєдналася до „Ініціативи з безпеки у галузі нерозповсюдження”, Глобальної ініціативи по боротьбі з актами ядерного тероризму, ефективно використовувала свою участь в програмі Групи восьми „Глобальне партнерство проти нерозповсюдження зброї масового ураження та відповідних матеріалів”, суттєво розвинула свою співпрацю з ЄС у галузі ядерного, хімічного і біологічного роззброєння та нерозповсюдження.

З усіх держав – колишніх республік СРСР Україна наразі є єдиною учасницею всіх п'яти існуючих режимів експортного контролю (Васенаарська домовленість, Режим контролю за ракетними технологіями, Австралійська група, Група ядерних постачальників, Комітет Цангера), що є красномовним підтвердженням визнання міжнародним співтовариством високого рівня національної системи експортного контролю та ролі нашої держави в галузі контролю за міжнародними передачами озброєнь і товарів подвійного призначення.

Отже, найбільш реальний шлях забезпечення нашої національної безпеки та реалізації євроінтеграційного курсу країни є набуття членства в НАТО. *По-перше*, НАТО, на відміну від ЄС, тримає двері для членства України відкритими. *По-друге*, НАТО, на відміну від ЄС, спро-

можне захистити Україну від тих загроз, які перед нею постали. *По-третє*, відкриті двері в НАТО дають Україні можливість інтегруватися через них в політично об'єднану Європу.

Хоча і на цьому євроатлантичному шляху, як показав Бухарестський (2008 р.) саміт НАТО, залишається ще багато перепон. Звичайно, Бухарестський саміт НАТО не варто розглядати як поразку України. Адже саме на цьому саміті Україна отримала чітку перспективу членства в Північноатлантичному альянсі, політичні запевнення, що Україна буде членом НАТО.

Проте і перемогою України результати Бухарестського саміту назвати не можна. Адже метою, яку ставило керівництво країни на цьому саміті, було підключення України до Плану дій щодо членства в НАТО. Мета ця, як відомо, не була досягнута. Тому підсумки Бухарестського саміту для нас важливі для того, щоб виявити наші проблеми і прорахунки та зробити правильні висновки щодо їх подолання.

Головними проблемами України на шляху до членства в НАТО є, насамперед, її внутрішні проблеми. Перша з них – це відсутність системної роботи державних органів в реалізації євроатлантичного курсу України і наполегливості в досягненні поставленої мети. Українська влада активізувала свої зусилля тільки в останні три місяці перед Бухарестським самітом. Для успіху така робота мала вестись безперервно з моменту включення в процедуру Інтенсифікованого діалогу з квітня 2005 року. На жаль, ситуація виглядає так, що з початком політичної кризи в країні українська влада про цей євроатлантичний напрям просто забула. В той же час в країні опонентами демократичних сил при підтримці Росії здійснювалась потужна антинаївська інформаційна кампанія. І це, власне, є другий сумний висновок: наявність в країні потужних проросійських сил, які ведуть агітаційну війну не тільки проти НАТО, але й проти незалежності України, її державного суверенітету і української нації, намагаючись не допустити її відродження. Знаково, що такі сили очолив В.Янукович, який завдав страшного удару по євроатлантичних перспективах України, відмовившись у вересні 2006 року подавати заявку на підключення України до Плану дій щодо членства в НАТО (ПДЧ).

Перед Бухарестським самітом ці проросійські сили працювали на інтереси Росії в повну силу. Партія регіонів навіть блокувала роботу Верховної Ради, намагаючись дискредитувати Україну в очах керівництва НАТО. По всій країні ця партія разом з лівими радикальними силами організувала масові мітинги та гала-концерти, які проходили під гаслом „НАТО – ні”. В.Янукович написав листа і навіть спромігся добитися зустрічі з Генеральним секретарем НАТО Схефером, умовляючи його відмовити Україні в приєднанні до ПДЧ.

І в цьому сенсі необхідно визнати, що дії цих проросійських сил в Україні справили належний ефект. В тому, що Україні відмовили в ПДЧ, є їх значний внесок.

Наступна проблема – це відсутність згуртованої євроатлантичної команди на всіх щаблях української влади. На жаль, в кадровій політиці закріпилась практика, коли на вищі посади, пов’язані з реалізацією курсу на євроатлантичну інтеграцію, в керівних органах державної влади призначаються люди, які є запеклими противниками членства України в НАТО або прихильниками українського нейтралітету. Так, за часів президентства Л. Кучми відповідальним в уряді за реалізацію євроатлантичного курсу був М. Азаров, в Адміністрації Президента - її голова В. Медведчук. При теперішньому президенті В.Ющенко ця традиція зберігається, особливо якщо подивитись на керівництво РНБО та Секретаріат Президента.

На середніх та нижчих щаблях державного управління схожа ситуація. На жаль, в Україні не відбулось зміни управлінської еліти. Тому на цьому рівні переважною мірою зберігається управлінський персонал з радянськими уявленнями про НАТО, який зовсім не горить палким бажанням втілювати євроатлантичний курс України.

Отже, кадрова політика в Україні має бути спрямована на те, щоб на всіх щаблях державної влади, пов’язаних з реалізацією курсу на євроатлантичну інтеграцію, працювали люди, які вірять в цю ідею і мають сучасне європейське мислення.

Вкрай складною проблемою залишається розколотість політичної еліти. Трагедія нашої еліти полягає в тому, що вона не керується в своїй діяльності національними інтересами країни. Одна її частина

інкорпорована в російські інтереси, інша – в приватні бізнес-інтереси. Тож не дивно, що представники такої еліти у Верховній Раді України більше вболівають за інтереси Росії, ніж за інтереси власної країни. Відтак реконсолідація євроатлантичного курсу України неможлива без реконсолідації її політичної еліти.

Іншою внутрішньою проблемою України є те, що її соціум складається з двох різних геополітичних та історико-ментальних базисів. Спираючись на них, два головних конкуруючих за владу політичних таборів в Україні намагаються вести різновекторну (протилежну за напрямом) зовнішню політику. Це призводить до того, що євроатлантичні зусилля України є непослідовними і нерезультативними. Тож не дивно, що в умовах такого геополітичного і ментального розлому українського соціуму ми маємо серед нього більшість противників, ніж прихильників членства України в НАТО. Така ситуація ускладнюється відсутністю в країні ефективної інформаційної політики, яка б сприяла усвідомленню населенням національних інтересів України в цілому і потребі в членстві в НАТО зокрема. І це чи не найбільша внутрішня проблема, яка стоїть на заваді України до членства в НАТО.

На які перспективи може розраховувати Україна за наявності таких складних внутрішніх проблем? Бажаний для нас сценарій полягає в тому, що до грудня 2008 року Україна впорається бодай з частиною цих внутрішніх проблем. У такому разі ми можемо розраховувати на позитивну оцінку нашого звіту перед Брюсселем. Тоді ми маємо великі шанси отримати ПДЧ на ювілейному саміті НАТО в квітні 2009 року.

Гірший сценарій буде полягати в розвалі демократичної коаліції в парламенті і втягненні країни в позачергову виборчу кампанію. За такої ситуації інформаційна робота щодо НАТО в Україні так і не розпочнеться. Ми знову повернемося до стагнації відносин з НАТО, яка продовжиться до наступних президентських виборів. У цьому випадку повернення до питання про підключення України до ПДЧ може постати тільки після 2010 року, якщо постане взагалі.

Проте хочеться вірити в позитивний сценарій, який можливий тільки за наявності внутрішньої і зовнішньої інтенсивної роботи в Україні на євроатлантичному напрямі.

Summary

The problem of Euro-Atlantic integration found itself in the limelight of a fierce internal political dispute and provoked broad international resonance when, at the press conference on the results of the meeting of Ukraine-NATO Commission, then Prime Minister Yanukovich declared about the unreadiness of Ukraine to join the Membership Action Plan. The Minister of Foreign Affairs of Ukraine and the Minister of Defence severely criticized this position. This was a clear evidence of differences (in the attitude to the pace and actual prospects for NATO integration) not only between the President and the Prime Minister, but also between the members of the Cabinet of Ministers.

Thus, the pace of Ukraine's integration to NATO became uncertain and there are valid grounds to talk about a break in Ukraine's dialogue with NATO. Lack of national consensus with regard to Ukraine's integration to NATO hampers effective implementation of Euro-Atlantic integration policy and aggravates internal political situation in Ukraine.

The Problems of Ukraine-NATO relations led to a hot internal political discussion around the model of national security of Ukraine. The advocates of Ukraine's neutral status as an alternative to NATO membership became ever more active (respective draft laws were submitted for consideration by the Ukrainian Parliament). Actually, all this is about a broader problem of global civilized choice of Ukraine. Unfortunately, public discussion of this problem acquired an extremely political nature, became an instrument in the struggle of political forces, and a subject for manipulating public opinion. Unbiased expert discussion of this topic was missing.

Confrontation around the NATO problem in the Ukrainian political elite has a negative impact on the effectiveness of implementation of foreign policy line of Ukraine and weakens its positions on the international scene.